

Programma Natuurbod Regio Hart van Brabant

Datum: 3 sep 2019

Versie: 1.0

Versiebeheer			
Datum	Versie	Auteur	Omschrijving
21 aug 2019	0.8	Maaïke Clijsen	Concept na werkgroep landschap 16 jul 2019
22 aug 2019	0.85	Idem	Concept aangevuld met plan van aanpak vervolg
30 aug 2019	1.0	Idem	Concept na werkgroep landschap 29 aug 2019 en zoals aangeboden aan poho ROV Regio Hart van Brabant

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Uitgangspunten	6
3. Programma in stappen.....	7
3.1 Stap 1: inventariseren belemmeringen	8
3.2 Stap 2: bepalen programma-periode	9
3.3 Stap 3: inventariseren of regiohulp nodig is.....	11
3.4 Stap 4: oplossen belemmeringen met regiohulp.....	12
3.5 Stap 5: monitoren restopgave	14
4. Plan van aanpak vervolg	15
5. Conclusie en aanbevelingen.....	17
Bijlagen.....	18
Bijlage 1. Projectenboek.....	18
Bijlage 2. Verslagen afstemming	18
Bijlage 3. Programmatabel	18

1. Inleiding

Goede start: regionaal natuurbod

Op 1 maart 2018 heeft Regio Hart van Brabant een natuurbod gedaan aan de provincie Noord-Brabant en het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB). In dit natuurbod hebben de regiogemeenten en -waterschappen aangeboden om bij te dragen aan het realiseren de restopgave van het natuurnetwerk.

Goed op weg: restopgaves in beeld

Afgelopen periode hebben de gemeenten en waterschappen van Regio Hart van Brabant het voortouw genomen om alle restopgaves voor NNB, evz's, faunapassages, beekherstel en vispassages verder in kaart te brengen. Voor het maken van dit programma is de inventarisatie die ten grondslag ligt aan het natuurbod verder uitgewerkt.

Doel: programma uitvoering natuurbod

Doel van dit programma is om aan te geven hoe de regio op (sub)regionaal schaalniveau uitvoering geeft aan het Natuurbod Regio Hart van Brabant om zo een bijdrage te leveren aan het vervolmaken van het Brabantse Natuurnetwerk in twee (coalitie)periodes:

- Periode 2018-2022: realiseren meest kansrijke projecten en oplossen van belemmeringen voor minder kansrijke projecten.
- Periode 2022-2026: realiseren restopgave vorige periode en minder kansrijke projecten.

Uitgangspunten: tijd, aard, schaal en omvang

Het programma is opgesteld op basis van een aantal uitgangspunten:

- Aard: zowel kwantitatief als kwalitatief
- Schaal: (sub)regionaal
- Omvang: efficiënt en afgebakend

Zie voor de uitwerking van deze uitgangspunten hoofdstuk 2.

Proces: met regio-partners

De opdracht van dit programma omvat de volgende processtappen:

- a. Inventarisatie: de stand van zaken van de restopgave voor het natuurnetwerk inventariseren en weergeven op kaartjes met daarbij een toelichting. Zie voor het resultaat het projectenboek in bijlage 1 (afzonderlijk document).
- b. Afstemming: het projectenboek afstemmen met regio-partners¹ om de stap naar programmering en monitoring te kunnen zetten. Zie voor het resultaat de verslagen van de afstemming in bijlage 2 (afzonderlijk document).

¹ Regio-partners: provincie/GOB, regio-gemeenten, waterschappen, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Brabants Particulier Grondbezit

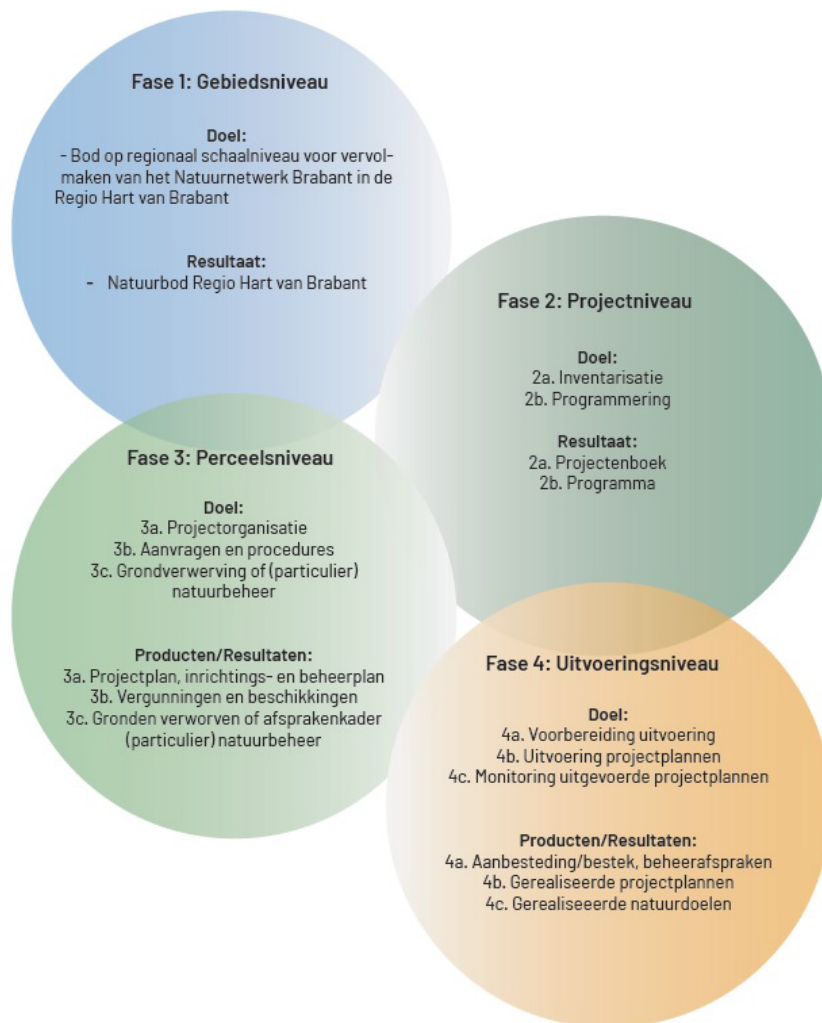
- c. Programmering: op basis van de resultaten van inventarisatie en afstemming een programmering voor realisatie van het natuurbod opstellen. Zie voor het resultaat het programma in hoofdstuk 3 en bijlage 3.
- d. Monitoring: werkafspraken maken over de wijze van monitoring. Zie paragraaf 3.5.

Organisatie: regionaal project

Het opstellen van dit programma is georganiseerd via een regionaal project als vervolg op het regionale project van het natuurbod. Bestuurlijk opdrachtgever is wethouder Mario Jacobs (gemeente Tilburg). Ambtelijk opdrachtgever is Jan Lagendijk (gemeente Waalwijk). Projectleiders zijn Maaïke Clijsen (gemeente Waalwijk) en Rob van Dijk (gemeente Tilburg). Met ondersteuning van de werkgroep landschap.

Context: afronding fase 2

Om te komen tot realisatie van de natuurdoelen van de Regio Hart van Brabant zijn vier fases te onderscheiden (zie afbeelding 1). Fase 1 betreft de uitwerking van het Natuurbod en is begin 2018 afgerond. Fase 2 bestaat uit twee eindproducten: een projectenboek en een programma. Fase 2 is in 2018 gestart en is afgerond in 2019 met het voorliggende programma met als bijlage een projectenboek. 2019.

Afbeelding 1: Fasering realisatie natuurdoelen Regio Hart van Brabant

2. Uitgangspunten

Het programma is opgesteld op basis van een aantal uitgangspunten op aard, schaal en omvang.

Aard: zowel kwantitatief als kwalitatief

Voor een duurzame realisering van het natuurnetwerk is het van belang de uitwerking niet alleen kwantitatief maar ook kwalitatief van aard te laten zijn. Dat betekent:

- Kwantitatief: uitwerking in aantal hectares of kilometers dat nog uitgevoerd moet worden.
- Kwalitatief: uitwerking van doelsoorten is maatwerk per gebied/project. De inventarisatie van de gewenste doelsoorten in het natuurbod is daarbij het vertrekpunt. Voor faunapassages is het uitgangspunt de nieuwe Brabantse standaard zoals benoemd in het bidboek Van Gogh National Park met bijlagen.

Schaal: (sub)regionaal

Voor de uitwerking in (sub)regionaal verband beperken we ons tot het volgende:

- Regionaal: nieuwe natuur voor zover mogelijk koppelen aan regionale gebiedsopgaves. Voor de overige restopgave lokale realisatie aanjagen en bij belemmeringen onderzoeken of regionale opschaling uitkomst biedt.
- Sub-regionaal: ecologische verbindingzones die gemeentegrenzen overstijgen. Voor over. Voor de overige restopgave lokale realisatie aanjagen en bij belemmeringen onderzoeken of regionale opschaling uitkomst biedt.

Waterschappen haken aan als er sprake is van een natte-natuur en/of een combinatie te maken is met beekherstel of vispassages.

Omvang: efficiënt en afgebakend

Als het gaat om de omvang van de opdracht vinden we het volgende van belang:

- Efficiënt: afspraken en programmering zo concreet mogelijk maken zodat er zo snel mogelijk effect te zien is van het natuurbod. Meest kansrijke projecten eerst, pas daarna de minder kansrijke projecten. Sobere presentatie van resultaten om zoveel mogelijk tijd en geld beschikbaar te hebben voor de uitwerking. Wel behaalde successen vieren.
- Afbakening: deze opdracht beperkt zich tot (hulp bij) het maken van plannen en afspraken, de uitvoering vormt onderdeel van afzonderlijke projecten en reguliere werkzaamheden.

3. Programma in stappen

Voor het maken van dit programma is de inventarisatie die ten grondslag ligt aan het natuurbod verder uitgewerkt in de volgende stappen:

1. Inventariseren welke belemmeringen er per restopgave zijn om tot uitvoering te komen;
2. Bepalen van de programma-periode op basis van de geïnterpreteerde belemmeringen:
 - Indien er (vrijwel) geen belemmeringen zijn voor uitvoering van de restopgave dan programmeren in de periode 2018-2022;
 - Indien er belemmeringen zijn voor uitvoering van de restopgave dan programmeren in de periode 2023-2026;
3. Inventariseren of regiohulp nodig is om voor de restopgave de belemmeringen op te lossen;
4. Zoeken naar oplossingen voor de belemmeringen indien regiohulp nodig is in de periode 2018-2022;
5. Monitoren van de totale restopgave zodat indien wijzigingen optreden de regionale hulp op- of afgeschaald kan worden.

3.1 Stap 1: inventariseren belemmeringen

Onder een belemmering verstaan we alles wat in de weg staat om tot uitvoering van de restopgave te komen. In het schema zijn de soorten belemmeringen opgenomen en is toegelicht wanneer wel of geen sprake is van een belemmering. Per restopgave is geïnventariseerd of er belemmeringen zijn om tot uitvoering te komen, zie de programmatafel in bijlage 3. Het resultaat is opgenomen in de volgende paragraaf.

STAP 1: inventariseren belemmeringen		
Soort belemmering	Geen belemmering	Wel belemmering
Trekker	<ul style="list-style-type: none"> Organisatie die het trekkerschap voor uitvoering op zich neemt beschikbaar 	<ul style="list-style-type: none"> Organisatie die het trekkerschap voor uitvoering op zich neemt (nog) niet beschikbaar
Financiering	<ul style="list-style-type: none"> Financiële middelen voor de voorbereiding en inrichting gereserveerd 	<ul style="list-style-type: none"> Financiële middelen voor de voorbereiding en inrichting (nog) niet gereserveerd
Capaciteit	<ul style="list-style-type: none"> Ambtelijke uren voor begeleiding gepland 	<ul style="list-style-type: none"> Ambtelijke uren voor begeleiding (nog) niet gepland
Functieverandering	<ul style="list-style-type: none"> De gronden zijn in bezit van tbo's², gemeente of waterschap Intentie tot particulier natuurbeheer door eigenaar 	<ul style="list-style-type: none"> Gronden in particulier bezit en (nog) geen zicht op grondverwerving of particulier natuurbeheer
Besluit- en planvorming	<ul style="list-style-type: none"> Besluit- en planvorming gereed voor voorbereiding, toestemming en uitvoering (bv. respectievelijk plan van aanpak, ruimtelijk plan, aanbesteding) 	<ul style="list-style-type: none"> Besluit- en planvorming (nog) niet gereed voor voorbereiding, toestemming en uitvoering (bv. respectievelijk plan van aanpak, ruimtelijk plan, aanbesteding)

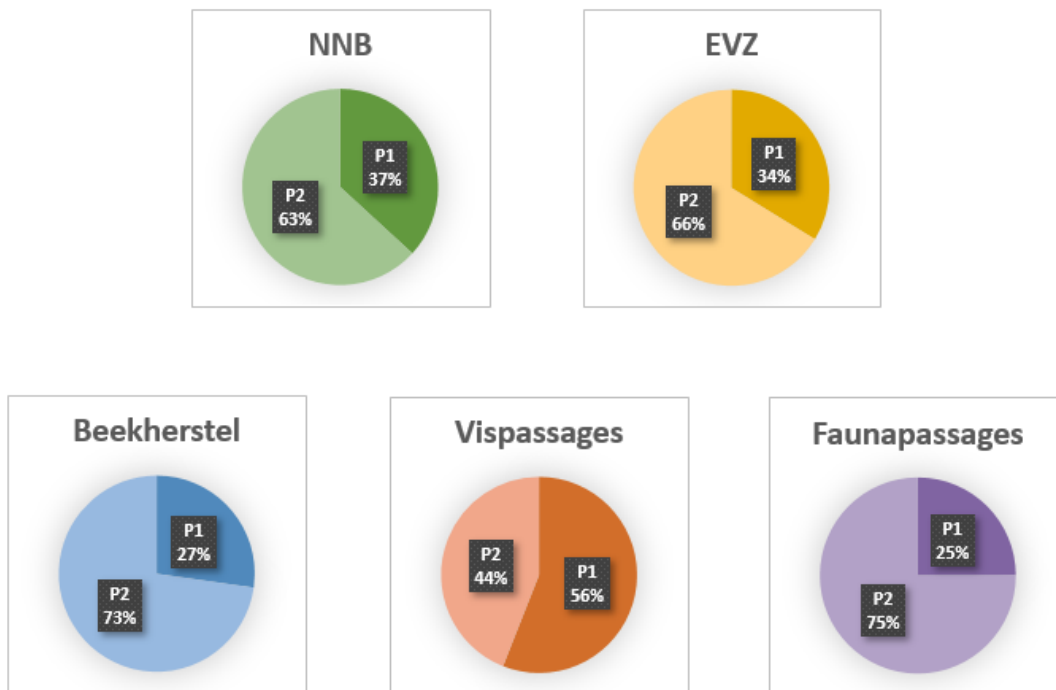
² Terreinbeherende organisaties: Natuurmonumenten, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer

3.2 Stap 2: bepalen programma-periode

De programma-periode van de uitvoering is bepaald op basis van de inventarisatie van belemmeringen. We maken onderscheid in 2 periodes:

- Periode 2018-2022 (P1): indien er (vrijwel) geen belemmeringen zijn voor uitvoering van (een deel van) de restopgave. Dit zijn de meest kansrijke projecten;
- Periode 2023-2026 (P2): indien er belemmeringen zijn voor uitvoering van (een deel van) de restopgave. Dit zijn op dit moment de minder kansrijke projecten of kansrijke projecten die op een later moment geprioriteerd zijn.

Gemiddeld genomen is 1/3 deel van de totale restopgave voorzien in de eerste periode tot en met 2022 en 2/3 deel voorzien in de tweede periode tot en met 2026.

STAP 2: bepalen programma-periode						
Soort restopgave	P1: periode 1 2018-2022		P2: periode 2 2023-2026		Totaal	
NNB	475 ha	37%	815 ha	63%	1290 ha ³	100%
EVZ	25 km	34%	49 km	66%	74 km	100%
Beekherstel	12 km	27%	32 km	73%	44 km	100%
Vispassages	14 x	56%	11 x	44%	25 x ⁴	100%
Faunapassages	3 x	25%	9 x	75%	12 x	100%

³ Dit is het totaal aantal hectares dat nog moet worden ingericht. In het natuurbod is een totale restopgave genoemd van 845 hectare. Dat is het aantal hectares dat nog van functie moet veranderen (aankoop of particulier natuurbeheer).

⁴ Dit zijn 4 vispassages minder dan genoemd in het natuurbod. Dit verschil is te verklaren doordat er een aantal vispassages al gerealiseerd of geen opgave bleken te zijn.

Voor de uitvoering van het programma in beide periodes spreken we het volgende af:

- Indien blijkt dat onderdelen van restopgave al vooruitlopend op de programmering gerealiseerd kunnen worden, heeft dat de voorkeur.
- Onderdelen van de restopgave welke niet uitgevoerd gaan worden in periode 1 zijn automatisch geprogrammeerd in periode 2. Voor het waterschap lopen bijvoorbeeld de afspraken vanuit de Kader Richtlijn Water (EVZ, beekherstel) tot 2027. Het is dus nog niet met zekerheid te zeggen dat uitvoering in periode 2 haalbaar is maar dit is wel het streven.

3.3 Stap 3: inventariseren of regiohulp nodig is

Voor de restopgaven van periode 1 is geen regiohulp nodig omdat (vrijwel) geen sprake is van belemmeringen. Voor de restopgaven van periode 2 is geïnventariseerd of regiohulp nodig is voor het oplossen van belemmeringen. In het schema in deze paragraaf is dit inzichtelijk gemaakt voor de totale opgave. In de programmatabel van bijlage 3 is dit inzichtelijk gemaakt per onderdeel. Voor de volledigheid is zowel periode 1 als 2 in het schema opgenomen. Hieruit blijkt dat voor bijna de helft van de totale NNB opgave regiohulp nodig is. Bij de EVZ's is voor ongeveer een derde van de opgave regiohulp nodig. Bij beekherstel en de vispassages is geen regiohulp nodig. Bij de faunapassages is voor driekwart van de opgave regiohulp nodig.

= geen regionale hulp nodig

= regionale hulp nodig, nog niet geregeld

STAP 3: Inventarisatie of regiohulp nodig is							
Soort restopgave	P1: periode 1 2018-2022		P2: periode 2 2023-2026		Totaal		
NNB							
Geen regiohulp	475 ha	37%	215	17%	690	55%	
Wel regiohulp	0 ha	0%	600	46%	600	45%	
Totaal NNB	475 ha	37%	815 ha	63%	1290 ha	100%	
EVZ							
Geen regiohulp	25 km	34%	24 km	32%	49 km	66%	
Wel regiohulp	0 km	0%	25 km	34%	25 km	34%	
Totaal EVZ	25 km	34%	49 km	66%	74 km	100%	
Beekherstel							
Geen regiohulp	12 km	27%	32 km	73%	44 km	100%	
Wel regiohulp	0 km	0%	0 km	0%	0 km	0%	
Totaal Beekherstel	12 km	27%	32 km	73%	44 km	100%	
Vispassages							
Geen regiohulp	14 x	56%	11 x	44%	25 x	100%	
Wel regiohulp	0 x	0%	0 x	0%	0 x	0%	
Totaal vispassages	14 x	56%	11 x	44%	25 x	100%	
Faunapassages							
Geen regiohulp	3 x	25%	0 x	0%	3 x	25%	
Wel regiohulp	0 x	0%	9 x	75%	9 x	75%	
Totaal faunapassages	3 x	25%	9 x	75%	12 x	100%	

3.4 Stap 4: oplossen belemmeringen met regiohulp

Voor het deel van de restopgave waar regiohulp voor nodig is, gaan we in de periode tot en met 2022 als regio helpen met het oplossen van de belemmeringen die de uitvoering in de weg staan. Zie het schema in deze paragraaf voor de manieren waarop we dat gaan doen. De genoemde acties van de regio gaan we uitvoeren als vervolgproject op dit programma natuurbod zoals is toegelicht in de laatste alinea van hoofdstuk 1. Focus komt vooral te liggen vooral op de opgaven waarvoor samenwerking nodig is in (sub)regionaal verband.

STAP 4: oplossen belemmeringen met regiohulp	
Oplossing	Actie regio
1. Bewustwording	Programma natuurbod aanbieden aan en uitwerken met stakeholders, bv. provincie, GOB, regio, gemeente, waterschappen, tbo's ⁵ en BPG ⁶
2. Herbegrenzing	Onderzoeken of herbegrenzing voor onderdelen van restopgave mogelijk is, bv. waar dit genoemd is in projectenboek
3. Trekker zoeken	Voor onderdelen van de restopgave waar nog geen trekker voor bekend is, meehelpen een trekker te zoeken
4. Koppelen van projecten	a. Koppelen van diverse EVZ-opgaves in een programma-aanvraag, zie kader
	b. Onderling koppelen van NNB, EVZ en beekherstel om de financieringsopgave te verkleinen
	c. Onderdelen restopgave koppelen aan natuurcompensatie opgave van Tennet vanwege de 380kV-leiding, zie kader
	d. Onderdelen restopgave koppelen aan andere projecten van overheden of particulieren, bv. gebiedsopgaves, REKS, verbreding A58, rood-voor-groen, landgoed Pauwels
	e. Onderzoeken of opgaven in aanmerking komen voor een zogenaamd Uitnodigingsgebied zoals de Voorste Stroom. Zo ja, onderzoeken
5. Capaciteit zoeken	a. Waar mogelijk capaciteit uitwisselen tussen gemeenten
	b. Het GOB vragen bij te dragen in de benodigde capaciteit
6. Besluit- en planvorming bevorderen	c. Onderzoeken wat nodig is aan besluit- en planvorming en voorbeelden uitwisselen

⁵ Terreinbeherende organisaties: Natuurmonumenten, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer

⁶ Brabants Particulier Grondbezit

Programma-aanvraag EVZ

Voor EVZ's is het mogelijk bij het GOB een programma-aanvraag te doen. Ten opzicht van een normale subsidie-aanvraag is het voordeel dat daarmee ook een subsidie mogelijk is in de vorm van een voorfinanciering van de voorbereidingskosten. Voorwaarde is dat het moet gaan om minimaal 10 kilometer aan evz's.

Door de programma-aanvraag te doen in vanuit Regio Hart van Brabant kunnen de EVZ-opgaven van meerdere gemeenten gekoppeld worden zodat het makkelijker is aan de voorwaarde van 10 kilometer te komen. Daarnaast worden gemeenten ontzorgd bij het aanvragen van de subsidie.

Hoogspanningsverbinding Zuid-West 380kV

De realisering van de nieuwe hoogspanningsverbinding Zuid-West 380kV is in voorbereiding door Tennet. Deze verbinding loopt ook over het grondgebied van Regio Hart van Brabant. Onderdeel van de voorbereiding is het opstellen van een landschapsplan. In het landschapsplan worden onder andere compenserende maatregelen die voortvloeien uit het verlies aan natuurwaarden waar mogelijk en zinvol geïntegreerd met mitigerende maatregelen die de effecten op het landschap verzachten. Regio Hart van Brabant wil samen met Tennet onderzoeken welke onderdelen van de restopgaven te koppelen zijn aan de natuurcompensatie van deze nieuwe hoogspanningsverbinding.

3.5 Stap 5: monitoren restopgave

De totale restopgave gaan we monitoren tot en met 2026. Dat doen we zowel voor de (sub)regionale als lokale opgaven. Dat doen we ten eerste om alle restopgaven te blijven aanjagen. Ten tweede om bij (onverwachte) belemmeringen te kunnen onderzoeken of regionale opschaling uitkomst biedt. Zie het schema in deze paragraaf voor werkafspraken over de wijze van monitoring. Deze werkafspraken gaan we uitvoeren als reguliere werkzaamheden van de werkgroep landschap.

STAP 5: Monitoren restopgave	
Termijn	Werkafpraak
Jaarlijks	Update programma voorleggen aan het poho ROV
Halfjaarlijks	Overleg GOB over programma
Twee-maandelijks	Vast agendapunt van werkgroep landschap: <ul style="list-style-type: none"> • voorbereiding jaarlijkse update programma • voorbereiden overleg GOB over programma • idee-vorming voor nog uit te voeren projecten • inspiratie-uitwisseling over in uitvoering zijnde projecten

4. Plan van aanpak vervolg

Met het vaststellen van dit programma met projectenboek is fase 2 afgerond: de uitwerking van de restopgave op projectniveau (zie afbeelding 1 in hoofdstuk 1). In dit hoofdstuk is een plan van aanpak opgenomen voor het vervolg.

Doel: uitvoering programma natuurbod

Doel van dit plan van aanpak is om op (sub)regionaal schaalniveau uitvoering te geven aan het Programma Natuurbod Regio Hart van Brabant om een bijdrage te leveren aan het vervolmaken van het Brabantse Natuurnetwerk voor fase 3 en 4: de uitwerking van de restopgave op perceels- en uitvoeringsniveau (zie afbeelding 1 in hoofdstuk 1).

Onderdelen: oplossen belemmeringen met regiohulp

Als regio Hart van Brabant gaan we deze hulp bieden door uitwerking van de onderdelen zoals genoemd programma-stap 4 (zie paragraaf 3.4). In afstemming met de volgende partijen/projecten:

- Provincie
- GOB
- Regio-gemeenten
- Waterschappen
- Midpoint House of Leisure
- Gebiedsopgaves
- Terreinbeheerders
- Brabants Particulier Grondbezit (BPG)
- ZLTO

Bij de uitwerking van de onderdelen houden we rekening met de uitgangspunten zoals beschreven in hoofdstuk 2.

Planning

De globale planning van deze opdracht is als volgt:

- 2019: uitwerking aanpak van onderdelen programma-stap 4
- 2020: plannen en uitvoeren onderdelen programma-stap 4
- 2021: plannen en uitvoeren onderdelen programma-stap 4
- 2022: evalueren en voorstel doen voor een plan van aanpak voor de periode 2023 – 2026.

Organisatie: regionaal project

Deze opdracht uitvoeren als regionaal project zoals ook het (programma) natuurbod tot stand is gekomen, zie hoofdstuk 1 onder het kopje 'organisatie: regionaal project'.

De monitoring van deze opdracht maakt onderdeel uit van de reguliere werkzaamheden van de regionale werkgroep landschap en is beschreven in paragraaf 3.5.

Financiering

Om bepaalde onderdelen van deze opdracht goed en snel te kunnen uitvoeren ontbreekt de kennis en capaciteit. Niet veel gemeenten hebben namelijk een eigen ecooloog of landschapper beschikbaar. Daarom is budget nodig om externe expertise in te huren.

Voor het jaar 2019 heeft de regio al een budget beschikbaar gesteld van € 30.000,=. Wat daarvan over is na vaststelling van dit programma besteden we in 2019 aan de uitvoering van deze opdracht. Voor 2020 vragen we tegelijk met de behandeling van dit programma om budget vanuit de regio. In de jaren daarna combineren we de jaarlijkse update van het programma zo nodig met een verzoek om budget voor het vervolg.

Communicatie

Bij de uitgangspunten is onder 'omvang – efficiënt' aangegeven dat we uitgaan van een sobere presentatie van resultaten maar dat we wel behaalde successen gaan vieren. Om dit efficiënt te doen koppelen we het vieren van successen zo mogelijk aan bestaande activiteiten zoals een radendag of HvB-dag. Ook de verschillende momenten van afstemming met de regio-partners zijn hiervoor geschikt.

Risico

Voor de uitwerking van het natuurbod zijn we mede afhankelijk van de prioriteiten, capaciteiten en middelen van andere partijen. Dit risico zo goed mogelijk beheersen door concrete afspraken te maken met andere partijen.

5. Conclusie en aanbevelingen

Conclusies

- Door het natuurbod is het bewustwordingsproces voor de restopgave van het natuurnetwerk goed op gang gekomen. Doordat we als regio ons zelf verdiepen in de restopgave door het maken van een projectboek en programma gaat het leven. Daardoor hebben we zicht gekregen op belemmeringen maar ook op kansen voor oplossingen.
- Uit de inventarisatie blijkt dat er nog diverse soorten belemmeringen zijn die in de weg staan om tot uitvoering van de restopgave van het natuurnetwerk te komen. Er zijn belemmeringen op het gebied van trekkerschap, financiering, capaciteit, functieverandering en besluit- en planvorming (zie paragraaf 3.1).
- Gemiddeld genomen is 1/3 deel van de totale restopgave voorzien in de eerste periode tot en met 2022 en 2/3 deel voorzien in de tweede periode tot en met 2026. Onderdelen van de restopgave welke niet uitgevoerd gaan worden in periode 1 zijn automatisch geprogrammeerd in periode 2. Het is dus nog niet met zekerheid te zeggen dat uitvoering in periode 2 haalbaar is maar dit is wel het streven (zie paragraaf 3.2).
- Voor een deel van de restopgave is gebleken dat dit lopende projecten zijn en er geen regiohulp nodig is bij de verdere uitvoering. Voor het overige deel is dat nog niet het geval en is hulp van de regio welkom om de uitvoering van de grond te laten komen. Inzichtelijk is gemaakt voor welke onderdelen van de restopgave regiohulp nodig is. Voor bijna de helft van de totale NNB opgave is dit het geval. Bij de EVZ's ongeveer in een derde van de gevallen en bij de faunapassages voor driekwart van de opgave. Bij beekherstel en de vispassages is geen regiohulp nodig (zie paragraaf 3.3).
- Voor het deel van de opgave waar wel regiohulp nodig is, zijn diverse mogelijkheden om als regio te helpen de belemmeringen op te lossen. Er zijn oplossingsmogelijkheden op het gebied van bewustwording, herbegrenzing, trekker zoeken, koppelen projecten, capaciteit zoeken, besluit- en planvorming bevorderen (zie paragraaf 3.4).
- Blijvende aandacht is essentieel om de uitvoering van de restopgave van het natuurnetwerk te kunnen voltooien in 2026. Daarom is het belangrijk de stand van zaken te blijven monitoren (zie paragraaf 3.5).

Aanbeveling

- Regiohulp bieden in de vorm van een regio-project voor het oplossen van de belemmeringen waar dat nodig is door uitvoering van het programma zoals opgenomen in paragraaf 3.4.
- Monitoring van de restopgave onderbrengen als reguliere werkzaamheden van de werkgroep landschap zoals opgenomen in paragraaf 3.5.
- Opdracht geven voor uitvoering van het plan van aanpak voor regiohulp zoals opgenomen in hoofdstuk 4.

Bijlagen

Bijlage 1. Projectenboek

Afzonderlijk document

Bijlage 2. Verslagen afstemming

Afzonderlijk document

Bijlage 3. Programmatafel

Afzonderlijk document